Medical Education Journal
Education Development Center of Babol University of medical Sciences
e-ISSN:2345-5497 p-ISSN:2322-4940
دو فصلنامه آموزش پزشکی
مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بابل

Comparison of Nursing Students' View of National and Free Universities of Yazd Province on Factors Related to Clinical Learning

M. Emami Maybodi (MSc) [1], Kh.Nasiriani (PhD) [2*], BN. Ebadi (MSc) [3]

1. Department of Midwifery, Nursing and Midwifry School, research center for nursing and midwifery care, Shahid Sadughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.
2. Department of Nursing, Nursing and Midwifry School, Maternal and Newborn Health Research Center, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.
3. Nursing Department, Ali Ebn Abitaleb school of Medicine, Yazd branch Islamic Azad University, Iran.

Article Info

Article Type:
Research Article

Received:12 Aug 2021
Revised: 11 Sep 2021
Accepted: 21 Sep 2021

ABSTRACT

Background and Objective: Clinical education accounts for about half of the study time of nursing students. Therefore, a recent study was conducted to determine and compare the view of nursing students of national and free universities of Yazd province on factors related to clinical learning.

Methods: In this descriptive-analytical and cross-sectional study, 200 nursing students of three and four years of Islamic Azad and National Universities of Yazd province were selected by stratified random sampling method. Data were collected using a questionnaire "Factors related to clinical learning of nursing students". Data were analyzed by SPSS16 software, descriptive statistics and independent t-test and analysis of variance.

Findings: The overall score from the perspective of general and free nursing students out of 100 was 58.02 and 61.53, respectively. The results of independent t-test showed a statistically significant difference between the view of national and free students in the areas of evaluation (P = 0.01), professional communication (P = 0.001) and student (P = 0.005).

Conclusion: According to the students, all areas are at a moderate level. Therefore, it is necessary for nursing education planners and administrators to continuously review the current situation in order to identify strengths and correct weaknesses and improve the quality of clinical education, and on the other hand, national and free universities should use each other's positive experiences to improve clinical education.

•Corresponding Author: Kh.Nasiriani (PhD)
Address: Department of Nursing, Nursing and Midwifry School, Maternal and Newborn Health Research Center, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences,Boali Street, Yazd, Iran.
Tel: +98 (35) 38241751 **E-mail:** nasiriani@gmail.com

[Downloaded from mededj.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22088/mededj.9.2.28]

Keywords: ***Nursing, Clinical Education, Evaluation***

Cite this article: M. Emami Maybodi. Kh.Nasiriani. BN. Ebadi. Comparison of Nursing Students' View of National and Free Universities of Yazd Province on Factors Related to Clinical Learning.Medical Education Journal. 2021; Vol. (No.): pages 28-39.

© The Author(s).
Publisher: Babol University of Medical Sciences

[Downloaded from mededj.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22088/mededj.9.2.28]

Medical Education Journal
Education Development Center of Babol University of medical Sciences
e-ISSN:2345-5497 p-ISSN:2322-4940
دوفصلنامه آموزش پزشکی
مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بابل

مقایسه دیدگاه‌های دانشجویان پرستاری دانشگاه‌های سراسری و آزاد استان یزد در مورد عوامل مرتبط با یادگیری بالینی

مهناز امامی میبدی(MSc)[1]، خدیجه نصیریانی(PhD)[2*] ، بی‌بی نجمه عبادی(MSc)[3]

۱. گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، مرکز تحقیقات مراقبت‌های پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران.
۲. گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، مرکز تحقیقات سلامت مادر و کودک، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران.
۳. گروه پرستاری، دانشکده پزشکی علی ابن ابیطالب، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد، یزد، ایران.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

دریافت:۱۴۰۰/۵/۲۱
اصلاح:۱۴۰۰/۶/۲۰
پذیرش:۱۴۰۰/۶/۳۰

چکیده

سابقه و هدف: آموزش بالینی حدود نیمی از زمان دوران تحصیلی دانشجویان پرستاری را تشکیل می‌دهد. لذا مطالعه حاضر باهدف تعیین و مقایسه دیدگاه‌های دانشجویان پرستاری دانشگاه‌های سراسری و آزاد استان یزد در مورد عوامل مرتبط با یادگیری بالینی انجام شد.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه توصیفی تحلیلی و مقطعی، ۲۰۰ نفر از دانشجویان سال سه و چهار پرستاری دانشگاه‌های سراسری و آزاد اسلامی استان یزد به روش تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه "عوامل مرتبط با یادگیری بالینی دانشجویان پرستاری" جمع‌آوری گردید. داده‌ها با نرم‌افزار SPSS 16 ، آمار توصیفی و آزمون‌های تی مستقل و آنالیز واریانس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: نمره کلی از دیدگاه دانشجویان پرستاری سراسری و آزاد از ۱۰۰ به ترتیب ۵۸/۰۲ و ۶۱/۵۳ بود. نتایج آزمون تی مستقل نشانگر تفاوت معنادار آماری بین دیدگاه دانشجویان سراسری و آزاد در حیطه‌های ارزشیابی (P=۰/۰۱)، ارتباطات حرفه‌ای (P=۰/۰۰۱) و دانشجو (P=۰/۰۰۵) بود.

نتیجه‌گیری: بر اساس دیدگاه دانشجویان کلیه حیطه‌ها در سطح متوسط قرار دارد، بنابراین لازم است برنامه‌ریزان و متصدیان آموزش پرستاری جهت شناخت نقاط قوت و اصلاح نقاط ضعف و ارتقای کیفیت آموزش بالینی به‌طور مستمر به بررسی وضعیت موجود پرداخته و از طرفی دانشگاه‌های سراسری و آزاد از تجربیات مثبت یکدیگر جهت بهبود آموزش بالینی استفاده نمایند.

واژه‌های کلیدی: ***پرستاری، آموزش بالینی، ارزشیابی***

▣ این مقاله مستخرج از طرح تحقیقاتی به شماره ۹۵۰۰۴۰ مرکز ملی تحقیقات راهبردی آموزش پزشکی می‌باشد

* مسئول مقاله: دکتر خدیجه نصیریانی آدرس : ایران ،یزد، خیابان بوعلی، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی ، دانشکده پرستاری و مامایی
تلفن: ۰۳۵۳۸۲۴۱۷۵۱ رایانامه: nasiriani@gmail.com

[Downloaded from mededj.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22088/mededj.9.2.28]

استناد: مهناز امامی میبدی. خدیجه نصیریانی. بی‌بی نجمه عبادی. مقایسه دیدگاه‌های دانشجویان پرستاری دانشگاه‌های سراسری و آزاد استان یزد در مورد عوامل مرتبط با یادگیری بالینی. دو فصلنامه آموزش پزشکی، سال۲۰۲۱؛ شماره ۹(دوره۲): صفحه ۳۹-۲۸.

© The Author(s)
Publisher: Babol University of Medical Sciences

[Downloaded from mededj.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22088/mededj.9.2.28]

سابقه و هدف

آموزش بالینی یکی از اجزاء تفکیک‌ناپذیر و حیاتی در طراحی برنامه‌های آموزشی رشته‌های مبتنی بر عملکرد بالینی علوم پزشکی ازجمله رشته پرستاری است و به‌عنوان یک جزء اساسی در برنامه آموزشی پرستاری به شمار می‌آید(۱) و به لحاظ اهمیت، حدود نیمی از زمان برنامه‌های آموزشی دوران تحصیلی دانشجویان پرستاری را تشکیل می‌دهد(۲). با توجه به اینکه تجارب بالینی، هسته مرکزی آموزش پرستاری است(۳)، بالابردن صلاحیت بالینی از طریق ایجاد محیط خلاق برای یادگیری دانشجویان پرستاری، حرفه پرستاری را قدرتمند می‌کند (۴). فرآیند آموزش بالینی طی مراحل شناسایی نتایج و پیامدهای یادگیری، بررسی نیازهای یادگیری، طرح‌ریزی فعالیت‌های یادگیری بالینی، راهنمایی و هدایت فراگیران در فعالیت‌های بالینی و ارزشیابی عملکرد و یادگیری بالینی اجرا می‌شود (۵). یادگیری بالینی مهارت‌های پرستاری تحت تأثیر عوامل دخیل در فرآیند آموزش و یادگیری بالینی ازجمله " عوامل مرتبط به برنامه‌ریزی آموزشی"، " عوامل مرتبط به ارزشیابی"، "عوامل مرتبط به منابع و مقررات محیط بالینی"، "عوامل مرتبط به ارتباطات حرفه‌ای"، "عوامل مرتبط به مربی بالینی"، "عوامل مرتبط به روش‌های یاددهی–یادگیری" و "عوامل مرتبط به دانشجو" می‌باشد(۶–۹). در این میان به نظر می‌رسد اساسی‌ترین بخش هر برنامه آموزشی و درسی ارزشیابی است، زیرا با انجام آن می‌توان به کاستی‌های برنامه پی برد و برای رفع آن‌ها اقدام نمود(۱۰). شناسایی نقاط قوت و ضعف نظام آموزش بالینی موجب تشخیص فرصت‌ها و تهدیدها بوده و تلاش جهت رسیدن به وضع مطلوب و کسب جایگاه برتر را موجب می‌گردد که بهبود مستمر کیفیت نظام آموزشی را به دنبال خواهد داشت. در حال حاضر رشته‌های دارای آموزش بالینی عمدتاً توسط دانشگاه‌های وابسته به دولت و یا سراسری ارائه می‌شود و همچنین دانشگاه آزاد اسلامی به‌عنوان متولی بخش غیر دولتی به ارائه آن می‌پردازد که دارای شرایط خاص خود هست(۱۱) و به نظر می‌رسد با توجه به متفاوت بودن شرایط، مدرسین، دانشجویان و سبک‌های آموزشی، بررسی کیفیت آموزش بالینی در هر مرکز دانشگاهی به‌طور مجزا و در فواصل زمانی کوتاه، ضروری است(۱۲). چراکه با بررسی و مقایسه نظرات استفاده‌کنندگان برنامه آموزشی می‌تواند مورداستفاده برنامه‌سریزان و سیاست‌گذاران امر آموزش قرار گیرد(۱۳). همچنین انتظار می‌رود که وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در مقام تولیت و مسئولان دانشگاه آزاد اسلامی جهت بهبود کیفیت آموزش علوم پزشکی همکاری نمایند(۱۱)، با عنایت به اینکه هرگونه برنامه‌ریزی در جهت ارتقاء کیفیت آموزش بالینی درگرو شناخت مشکلات، نارسائی‌ها و کاستی‌های موجود در سیستم آموزشی از دیدگاه گروه هدف می باشد (۱۴)، لذا مطالعه حاضر باهدف مقایسه دیدگاه‌های دانشجویان پرستاری دانشگاه‌های سراسری و آزاد استان یزد در مورد عوامل مرتبط با یادگیری بالینی انجام شد. نتایج مطالعه می‌تواند با تعیین وضعیت عوامل تأثیرگذار بر یادگیری بالینی دانشجویان پرستاری در دانشگاه سراسری و دانشگاه آزاد اسلامی، راهنمای دست اندرکاران و مسئولین آموزش بالینی پرستاری دانشگاه‌های علوم پزشکی استان یزد در ارائه راهکارهایی جهت بهبود نقاط ضعف و ارتقاء و نهایتاً ارتقاء صلاحیت حرفه‌ای دانش آموختگان رشته پرستاری باشد.

مواد و روش‌ها

مطالعه حاضر از نوع توصیفی– تحلیلی و مقطعی هست ک در سال تحصیلی ۹۸–۹۷ در دانشگاه‌های علوم پزشکی سراسری و آزاد اسلامی استان یزد انجام شد. نمونه‌های پژوهش۲۰۰ نفر از دانشجویان ترم ششم تا هشتم به جز دانشجویان انتقالی یا مهمان از دانشگاه‌های خارج استان، تغییر رشته و یا داشتن دیپلم بهیاری بودند که به روش تصادفی طبقه‌ای با استفاده از فرمول زیر انتخاب شدند. فرمولی که استفاده شده بود.

[Downloaded from mededj.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22088/mededj.9.2.28]

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1+\frac{1}{N}\left(\frac{z^2 pq}{d^2}-1\right)}$$

ابزار جمع‌آوری داده‌ها فرم مشخصات دموگرافیک و پرسش‌نامه عوامل مرتبط با یادگیری بالینی دانشجویان پرستاری بود که شامل ۸۹ گویه مشتمل بر هفت حیطه:"برنامه‌ریزی آموزشی (۱۹ گویه)"، "ارزشیابی (۸ گویه)"، "منابع و مقررات بالین (۸ گویه)"، "ارتباطات حرفه‌ای (۱۱ گویه)"، "مربی بالینی (۱۶ گویه)"، "روش‌های یاددهی و یادگیری (۱۰ گویه) " و" دانشجو (۱۷ گویه)" هست این پرسشنامه توسط امامی و همکاران (۱۳۹۳) با رویکرد دلفی طراحی شد(۷). طراحان روان‌سنجی آن را نیز گزارش نمودند. روایی صوری کیفی به روش مصاحبه و روایی صوری کمی با استفاده از نمره تأثیر آیتم (IS) توسط ده نفر از دانشجویان پرستاری، شاخص روایی محتوا (CVI) به روش والتز و باسل توسط ده نفر از اساتید پرستاری، بررسی همسانی درونی با استفاده از ضریب آلفاکرونباخ و ثبات ابزار با انجام آزمون مجدد توسط ۲۰ نفر از دانشجویان پرستاری بررسی شد. هفت حیطه از روایی صوری کیفی و کمی مناسبی برخوردار بود. IS تمام گویه ها بیش از ۵/۱، CVI تک‌تک گویه ها بیش از ۷/۰و CVI کل پرسشنامه (CVI-S) برابر ۸۸/۰ تعیین گردید. ضریب آلفاکرونباخ حیطه‌ها بین ۹۱/۰–۸۱/۰ و کل پرسشنامه ۹۶/۰، ضریب همبستگی پیرسون حیطه‌ها بین ۹۴/۰–۸۰/۰و کل پرسشنامه برابر ۹۶/۰ محاسبه گردید(۸). روش نمره‌دهی به پرسشنامه در مقیاس پنج قسمتی لیکرت از یک تا پنج (خیلی کم=۱، کم=۲، متوسط=۳، زیاد=۴، خیلی زیاد=۵) بود. نمره‌گذاری و تفسیر پرسشنامه بر اساس تعداد سؤالات در هر حیطه بود. بنابراین حیطه برنامه‌ریزی آموزشی: ۱۹ گویه، حداقل امتیاز ۱۹ و حداکثر ۹۵ (ضعیف: ۴۴–۱۹، متوسط: ۶۹–۴۵ ، خوب: ۹۵–۷۰) ،حیطه ارزشیابی: ۸ گویه، حداقل امتیاز ۸ و حداکثر ۴۰ (ضعیف: ۱۸–۸، متوسط: ۲۹–۱۹، خوب: ۴۰–۳۰) ، حیطه منابع و مقررات بالین: ۸ گویه، حداقل امتیاز ۸ و حداکثر ۴۰ (ضعیف: ۱۸–۸، متوسط: ۲۹–۱۹، خوب: ۴۰–۳۰) ، حیطه ارتباطات حرفه‌ای: ۱۱ گویه، حداقل امتیاز ۱۱ و حداکثر ۵۵ (ضعیف: ۲۵–۱۱، متوسط: ۴۰–۲۶، خوب: ۵۵–۴۱)،حیطه مربی بالینی : ۱۶ گویه، حداقل امتیاز ۱۶ و حداکثر ۸۰ (ضعیف: ۳۷–۱۶، متوسط: ۵۸–۳۸، خوب: ۸۰–۵۹) ،حیطه روش‌های یاددهی و یادگیری: ۱۰ گویه، حداقل امتیاز ۱۰ و حداکثر ۵۰ (ضعیف: ۲۳–۱۰، متوسط: ۳۶–۲۴، خوب: ۵۰–۳۷) و حیطه دانشجو: ۱۷ گویه، حداقل امتیاز ۱۷ و حداکثر ۸۵ (ضعیف: ۳۹–۱۷، متوسط: ۶۲–۴۰، خوب: ۸۵–۶۳) بود . حداقل نمره کل پرسشنامه در کل ۸۹، حداکثر نمره کل ۴۴۵ بود که جهت تفسیر با تقسیم مجموع نمرات بر سه ، نمره کیفیت آموزش بالینی در معیارهای ضعیف: (۲۰۷–۸۹، متوسط: ۳۲۶–۲۰۸ و خوب: ۴۴۵–۳۲۷) محاسبه و تعیین شد. پس از کسب مجوزهای لازم با مراجعه به محیط‌های پژوهش، توضیحات لازم در مورد پژوهش و اهداف آن به دانشجویان داده شد. پس از اخذ رضایت‌نامه از آن‌ها، پرسشنامه در مدت‌زمان معین (۱۰ روز) توسط هر گروه از دانشجویان تکمیل گردید. به علت زیاد بودن گویه ها و به منظور افزایش دقت در تکمیل پرسشنامه از جامعه پژوهش درخواست گردید تا در سه بازه زمانی متفاوت به روش خودگزارش‌دهی امتیاز داده و به پژوهشگر عودت دهند. داده‌ها پس از وارد شدن به نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۱۶ ازنظر صحت و مطابقت با داده‌های گردآوری بررسی شد. با استفاده از آزمون‌های آماری توصیفی (میانگین انحراف معیار و فراوانی مطلق و نسبی)، آزمون تحلیلی (تی مستقل و آنالیز واریانس) تجزیه و تحلیل شدند. سطح معناداری ۰/۰۵ مورد تجزیه‌وتحلیل آماری قرار گرفت.

[Downloaded from mededj.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22088/mededj.9.2.28]

یافته‌ها

تعداد دانشجویان شرکت‌کننده در این مطالعه از دانشگاه سراسری و آزاد با هم برابر و ۱۰۰ نفر در هر گروه بودند و میزان پاسخگویی به پرسشنامه‌ها ۱۰۰ درصد بود، بنابراین ۲۰۰ پرسشنامه کامل پر شد. اکثریت دانشجویان شرکت‌کننده زن:۱۱۳(۵۶/۵ درصد) و مجرد: ۱۴۲ (۷۰ درصد)، همچنین اکثریت فقط به تحصیل مشغول بوده: ۱۴۸ (۷۴ درصد) و کار هم‌زمان با تحصیل نداشتند. میانگین نمره معدل دانشجویان ۱/۰۱±۱۶ بود. (جدول شماره یک)

جدول ۱. توزیع فراوانی متغیرهای دموگرافیک دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه

متغیرهای دموگرافیک		تعداد	درصد
محل تحصیل	**دولتی**	۱۰۰	۵۰
	آزاد	۱۰۰	۵۰
جنسیت	**مرد**	۸۷	۴۳/۵
	زن	۱۱۳	۵۶/۵
تأهل	**مجرد**	۱۴۰	۷۰
	متأهل	۶۰	۳۰
اشتغال به کار هم‌زمان با تحصیل	**بلی**	۵۲	۲۶
	خیر	۱۴۸	۷۴
متغیرهای دموگرافیک		میانگین	انحراف معیار
سن		۲۲	۳/۰۱
معدل		۱۶	۱/۱۰

بر اساس یافته‌ها نمره کلی از دیدگاه دانشجویان پرستاری سراسری(۲۵۸/۲۰±۵۲/۵۱۹) و آزاد (۲۷۳/۸۵ ±۴۹/۲۲) بود که نمرات از ۱۰۰استاندارد گردید و بدین ترتیب نمرات در دانشگاه سراسری۵۸/۰۲ و در دانشگاه آزاد ۶۱/۵۳ بود. حداکثر نمره دیدگاه هر دو گروه دانشجویان سراسری و آزاد متعلق به حیطه دانشجو ، به ترتیب۶۹/۹۰ و ۷۲/۰۲ بود. در حالی‌که حداقل نمره از دیدگاه دانشجویان سراسری مربوط به حیطه ارزشیابی (۵۰/۸۷) بود. از دیدگاه دانشجویان آزاد حداقل نمره به حیطه منابع و مقررات محیط بالین (۵۵/۳) تعلق گرفت. نتایج آزمون تی مستقل تفاوت معنادار آماری بین دیدگاه دانشجویان سراسری و آزاد در حیطه‌های ارزشیابی (P=۰/۰۱)، ارتباطات حرفه‌ای (P=۰/۰۰۱) و دانشجو (P=۰/۰۰۵) نشان داد اما در سایر حیطه‌ها شامل برنامه‌ریزی آموزشی ، منابع و مقررات محیط بالین، مربی بالینی، روش‌های یاددهی و یادگیری تفاوت معنادار آماری مشاهده نشد($p>0.05$). همچنین مقایسه مجموع نمرات کسب‌شده در حیطه‌های فوق با استفاده از آزمون آماری تی مستقل بین دانشگاه سراسری و آزاد تفاوت معنی داری نشان داد($p=0/03$).(جدول شماره ۲)

[Downloaded from mededj.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22088/mededj.9.2.28]

جدول۲. میانگین و انحراف معیار نمره دیدگاه دانشجویان دانشگاه سراسری و آزاد نسبت به عوامل مرتبط با یادگیری بالینی بر حسب حیطه

حیطه‌ها	دانشگاه محل تحصیل	تعداد	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره پرسشنامه	حداکثر نمره پرسشنامه	نمره استاندارد شده از ۱۰۰	آزمون آماری تی مستقل
برنامه‌ریزی آموزشی	دانشگاه سراسری	۱۰۰	۵۲/۶	۱۱/۵	۱۹	۹۵	۵۵/۴۱	t=۱/۲٤
	دانشگاه آزاد	۱۰۰	۵۴/۷	۱۱/۹	۱۹	۹۵	۵۷/۵۷	p=۰/۲۱
ارزشیابی	دانشگاه سراسری	۱۰۰	۲۰/۳	۶/۴	۸	۴۰	۵۰/۸۷	t=۲/۵۳
	دانشگاه آزاد	۱۰۰	۲۲/۵	۵/۸	۸	۴۰	۵۶/۳۷	p=۰/۰۱
منابع و مقررات محیط بالین	دانشگاه سراسری	۱۰۰	۲۲	۶	۸	۴۰	۵۵/۱	t=۰/۹۳
	دانشگاه آزاد	۱۰۰	۲۲/۱	۶	۸	۴۰	۵۵/۳	p=۰/۹۲
ارتباطات حرفه‌ای	دانشگاه سراسری	۱۰۰	۲۹/۹	۷/۹	۱۱	۵۵	۵۴/۴	t=۳/۲۹
	دانشگاه آزاد	۱۰۰	۳۳/۵	۷/۵	۱۱	۵۵	۶۱	p=۰/۰۰۱
مربی بالینی	دانشگاه سراسری	۱۰۰	۴۷/۳	۱۱/۱	۱۶	۸۰	۵۹/۲	t=۱/۱۲
	دانشگاه آزاد	۱۰۰	۴۹/۲	۱۲/۵	۱۶	۸۰	۶۱/۵	p=۰/۲٦
روش‌های یاددهی و یادگیری	دانشگاه سراسری	۱۰۰	۲۹/۴	۷/۸	۱۰	۵۰	۵۸/۹	t=۰/۹٤
	دانشگاه آزاد	۱۰۰	۳۰/۴	۷/۲	۱۰	۵۰	۶۰/۲	p=۰/۳٤
دانشجو	دانشگاه سراسری	۱۰۰	۵۹/۴	۱۱/۵	۱۷	۸۵	۶۹/۹	t=۲/۸۳
	دانشگاه آزاد	۱۰۰	۶۱/۲	۱۲/۳	۱۷	۸۵	۷۲	p=۰/۰۰۵
کل	دانشگاه سراسری	۱۰۰	۲۵۸/۲	۵۲/۵	۸۹	۴۴۵	۵۸	t=۲/۸٤
	دانشگاه آزاد	۱۰۰	۲۷۳/۸	۴۹/۲	۸۹	۴۴۵	۶۱/۵	p=۰/۰۳

بحث و نتیجه گیری

با توجه به متفاوت بودن عرصه‌های آموزش بالینی پرستاری در دانشگاه‌های علوم پزشکی سراسری و آزاد، مطالعه حاضر باهدف مقایسه دیدگاه‌های دانشجویان پرستاری دانشگاه‌های علوم پزشکی سراسری و آزاد استان یزد در مورد عوامل مرتبط با یادگیری بالینی در سال ۹۸-۱۳۹۷ انجام شد. در این مطالعه عوامل مؤثر بر آموزش و یادگیری بالینی در هفت حیطه "برنامه‌ریزی آموزشی، ارزشیابی، منابع و مقررات محیط بالین، ارتباطات حرفه‌ای، مربی بالینی، روش‌های یاددهی یادگیری و دانشجو" بررسی شد که مشابه چالش‌های آموزش بالینی پرستاری در مطالعات داخل و خارج هست(۱۵و ۱۶). بر اساس یافته‌ها از دیدگاه دانشجویان پرستاری سراسری و آزاد، وضعیت عوامل مرتبط با یادگیری بالینی در سطح متوسط قرار گرفت که همسو با مطالعات ارزیابی وضعیت آموزش بالینی پرستاری در دانشگاه‌های علوم پزشکی سراسری و آزاد می‌باشد(۱۲و ۱۹-۱۵). اما وضعیت آموزش بالینی در مطالعات دانشگاه‌های سراسری باقری و همکاران، مطلوب و در مطالعه مقرب، وضعیت آموزش بالینی در حد مطلوب تا عالی گزارش شد(۲۰و ۲۱). نتایج مطالعات فوق غیرهمسو با نتایج پژوهش حاضر هست که می‌تواند به دلیل استفاده از پرسشنامه با گویه های محدود و متفاوت و همچنین نمونه‌گیری از دانشجویان در ترم‌های مختلف باشد. هم‌چنین متفاوت بودن عرصه‌ها و فضاهای آموزش و یادگیری بالینی در دو دانشگاه سراسری و آزاد می‌تواند منجر به ارزیابی متفاوت دانشجویان گردد. به‌طوری‌که وجود شرایط ویژه ازجمله فقدان فضاهای بالینی در دانشگاه آزاد و نارسایی در تأمین این فضاها از سوی بخش دولتی، کمبود تجهیزات و امکانات فضاهای آموزشی از دسته عوامل مؤثر در ارزیابی آموزش بالینی گزارش‌شده است (۱۲). دیگر یافته‌ها نشان داد حیطه برنامه‌ریزی آموزشی از دیدگاه دانشجویان پرستاری در سطح متوسط در هر دو گروه سراسری و آزاد ارزیابی گردید و تفاوت معنادار آماری بین دو دیدگاه نبود؛ اما مطالعه میرزابیگی و همکاران غیرهمسو با مطالعه حاضر است و بین دیدگاه دانشجویان پرستاری سراسر کشور(دولتی و آزاد) در این حیطه ارتباط معنادار آماری وجود داشت (p=۰/۰۰۱)، به‌طوری‌که دانشجویان

[Downloaded from mededj.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22088/mededj.9.2.28]

سراسری در مقایسه با دانشجویان آزاد برنامه آموزشی را بهتر ارزیابی کردند(۱۳). همچنین در مطالعه آقایی و همکاران دانشجویان پرستاری شش دانشکده شهر تهران (تهران، شهید بهشتی، آزاد، بقیه الله، شاهد و ارتش) حیطه برنامه‌ریزی آموزشی را خوب ارزیابی کردند(۲۲). اختلاف در نتایج این مطالعات می‌تواند به دلیل محیط‌های متغیر بالینی با امکانات آموزشی متفاوت باشد و هم‌چنین تعداد دانشجویان در گروه‌های مختلف و عدم تدوین اهداف واقع‌بینانه و متناسب با امکانات به‌ویژه در ابتدای برنامه‌ریزی آموزشی می‌تواند به‌عنوان عوامل اثرگذار در نظر گرفته شود.

در مطالعه حاضر هرچند حیطه ارزشیابی از دیدگاه هر دو گروه دانشجویان دولتی و آزاد متوسط ارزیابی شد. اما بین دو دیدگاه تفاوت معنادار آماری وجود دارد به‌طوری‌که دانشجویان آزاد این حیطه را بهتر ارزیابی کردند. این تفاوت می‌تواند به علت گستردگی مراکز آموزشی و درمانی در دانشگاه سراسری، تعدد مربیان و مدت‌زمان کوتاه کارآموزی یا کارورزی در هر بخش و فرصت ناکافی برای شناخت دانشجویان باشد که در این شرایط ارزشیابی حضوری دانشجو به‌آسانی امکان‌پذیر نمی‌باشد. اما به نظر می‌رسد در دانشگاه آزاد به علت محدودیت مراکز آموزشی و مدت‌زمان طولانی‌تر حضور دانشجویان در بخش‌های محدود، فرصت کافی و شناخت بیشتر دانشجویان برای ارزیابان وجود داشته و نظارت و ارزشیابی واقعی‌تر و آسان‌تر صورت خواهد گرفت. گراهام و همکاران و هلمینن و همکاران نیز در مطالعه خود اعلام نمودند، فرایند ارزیابی بالینی دانشجویان پرستاری فاقد انسجام است و خطای ذهنی ارزیاب (مربی)، اختلاف درک مربیان از فرایند ارزیابی، درک متفاوت مربیان از آیتم‌های فرم ارزشیابی، کمبود وقت مربیان و تنوع محیط‌های درمانی از چالش‌های ارزیابی دانشجو در آموزش بالینی به شمار می‌روند(۲۳, ۲۴). طبق نتایج پژوهش حاضر هرچند دانشجویان پرستاری آزاد نمره کمتری به حیطه منابع و مقررات محیط بالینی دادند، اما بین دیدگاه دو گروه دانشجوی سراسری و آزاد در این حیطه تفاوت معنادار آماری وجود نداشت. همسو با پژوهش حاضر در مطالعه رضایی و همکاران در دانشگاه آزاد فلاورجان، حیطه محیط آموزشی دارای کمترین امتیاز و ضعیف ارزیابی شد(۱۲). در مطالعه میرزابیکی و همکاران نیز، بین نوع دانشگاه سراسری و آزاد در محیط آموزشی (p=۰/۰۱۳)، منابع آموزشی (p=۰/۰۰۰۱) تفاوت معنادار آماری وجود داشت به‌گونه‌ای که دانشجویان سراسری در مقایسه با دانشجویان آزاد محیط و منابع آموزشی را بهتر ارزیابی کردند(۱۳). علت متفاوت بودن دانشگاه سراسری و آزاد می‌تواند ناشی از کمبود منابع و قوانین و مقررات محیط بالین در دانشگاه آزاد به دلیل استفاده از بیمارستان‌های تأمین اجتماعی، دانشگاهی، دولتی و خصوصی باشد که این مراکز از قوانین و مقررات موسسه خود پیروی می‌کنند و برای تأمین منابع خود تابع مقررات دانشگاه آزاد نبوده و آموزش دانشجو همانند بیمارستان‌های تحت پوشش دانشگاهی در رسالت و اولویت آن‌ها نمی‌باشد. در پژوهش حاضر حیطه ارتباطات و رفتار حرفه‌ای با اعضای تیم پزشکی شامل پزشکان، پرستاران، دانشجویان اعم از دانشجویان پزشکی و غیرپزشکی، مربیان و بیمار ، هر دو گروه متوسط ارزیابی نمودند. بر اساس بررسی متون، اکثر مطالعات ارتباطات حرفه‌ای را نه به‌عنوان یک حیطه مجزا، بلکه به‌طور مختصر در حیطه‌های محیط بالین و مربی بررسی‌شده است(۱۲،۱۳،۱۸،۲۰،۲۵،۲۶،۲۷). بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر عملکرد مربیان بالینی از دیدگاه دانشجویان متوسط ارزیابی شد که با نتایج مطالعه آقایی و همکاران ، رضایی و هادیان ، صالح‌آبادی و همکاران، همسو هست(۲۲، ۲۸، ۲۹) اما با این یافته مطالعات فتوکیان و همکاران، وهابی و همکاران و غفوری‌فرد و همکاران که در این مطالعات اکثر دانشجویان عملکرد مربیان خود را خوب ارزیابی نمودند، غیر هم‌سو می‌باشد.(۱۶، ۱۹،۳۰). در مقابل در مطالعات رهبر و همکاران و رستمی و همکاران در دانشگاه آزاد، عملکرد مربیان بالینی ضعیف گزارش‌شده است(۳۱، ۳۲). اختلاف یافته‌های این مطالعات می‌تواند ناشی از متفاوت بودن محیط و سطح علمی مربیان دانشگاه‌های مختلف باشد به‌طوری‌که در دانشگاه‌های دولتی مربیان بالینی اغلب دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و دکترا و تمام‌وقت هستند، اما به نظر می‌رسد در واحدهای دانشگاه آزاد مربیان بیشتر سطوح تحصیلات بالا نداشته و به‌صورت حق‌التدریس همکاری دارند (۱۲). در پژوهش حاضر، بیشترین نمره هرچند در حد متوسط مرتبط با حیطه خودارزیابی دانشجو بود، اما بین دانشجویان پرستاری دانشگاه سراسری و آزاد تفاوت معنادار آماری وجود داشت (p=۰/۰۰۵) به‌گونه‌ای که نمره دیدگاه دانشجویان آزاد درحیطه فوق بالاتر بود که می‌تواند نشان‌دهنده این باشد که دانشجویان دانشگاه آزاد اعتمادبه‌نفس و خودباوری بیشتری دارند. آموزش بالینی از مقاطع حساس آموزش پرستاری است که در ایجاد توانمندی‌های حرفه‌ای فراگیرها نقش عمده‌ای دارد و ارزشیابی آموزش بالینی به‌عنوان رکن و اساس برنامه‌ریزی‌های آموزشی است. در این مطالعه کلیه حیطه‌های مرتبط با یادگیری بالینی بر اساس دیدگاه دانشجویان در سطح متوسط قرار دارد. بنابراین برنامه‌ریزان و متصدیان

[Downloaded from mededj.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22088/mededj.9.2.28]

آموزش پرستاری باید این حیطه‌ها را جهت ارتقاء کیفیت آموزش بالینی را موردتوجه قرار دهند و مبتنی بر آن تغییرات و اقدامات لازم صورت گیرد. از طرفی همواره لازم است جهت ارتقای مستمر کیفیت آموزش بالینی به بررسی وضعیت موجود بر اساس حیطه پرداخته شود و به شناخت و ارتقاء نقاط قوت و اصلاح نقاط ضعف در جهت بهبود کیفیت آموزش بالینی گام برداشته شود. نکته قابل‌توجه دیگری بهره‌گیری از تجربیات مثبت یکدیگر در دانشگاه‌های سراسری و آزاد است.

تقدیر و تشکر

بدین‌وسیله از مرکز ملی تحقیقات راهبردی آموزش پزشکی به خاطر حمایت مالی و حمایت معنوی و هم‌چنین از تمام دانشجویان شرکت‌کننده در اجرای پژوهش حاضر سپاسگزاری می‌شود.

[Downloaded from mededj.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22088/mededj.9.2.28]

References

1.Jalali R, Rigi F, Parizad N, Amirian Z, Borzou S. Comparison of undergraduate nursing education in Iran and George Washington University. Educ Res Med Sci J. 2016;5(2):64-73.
2.Graham CL, Phillips SM, Newman SD, Atz TW. Baccalaureate minority nursing students perceived barriers and facilitators to clinical education practices: An integrative review. Nursing Education Perspectives. 2016;37(3):130-7.
3.Dahlke S, O'Connor M, Hannesson T, Cheetham K. Understanding clinical nursing education: An exploratory study. Nurse education in Practice. 2016;17:145-52.
4.Henderson A, Briggs J, Schoonbeek S, Paterson K. A framework to develop a clinical learning culture in health facilities: ideas from the literature. International nursing review. 2011;58(2):196-202.
5.Mollahadi M. Importance of clinical educating in nursery. Education Strategies in Medical Sciences. 2010;2(4):153-9.
6.Dinmohammadi M, Jalali A, Peyrovi H. Clinical learning experiences of Iranian student nurses: A qualitative study. Nursing Practice Today. 2016;3(1):31-9.
7.Emami Maybodi M, Mirzaei M, Farajkhoda T, Soltani-Arabshahi K. Development of a questionnaire to assess the factors associated with clinical learning of nursing students: A Delphi study. The Journal of Medical Education and Development. 2015;9(4):2-11.
8.Emami Maybodi M, Mirzaei M, Farajkhoda T. Psychometrics of" the Clinical Learning Factors Questionnaire for nursing students. The Journal of Medical Education and Development. 2017;11(3):218-32.
9.Arkan B, Ordin Y, Yılmaz D .Undergraduate nursing students' experience related to their clinical learning environment and factors affecting to their clinical learning process. Nurse education in practice. 2018;29:127-32.
10 .Alimohammadi N, Tabari R, Niknamy M, Kazemnejad Leili E. Evaluation of students' clinical skills: Agreement of self-assessment and clinical teacher assessment scores. Journal of Holistic Nursing And Midwifery. 2016;26(1):21-9.
11.Ahmady S, Hosseini MA, Homam SM, Farajpour A, Ghitaghi M, Hosseini Abardeh M. Challenges of medical education at islamic azad university, iran, from faculty perspective: A qualitative content analysis. Strides In Development of Medical Education. 2016;13(2):114-32.
12.Rezaei B. Quality of clinical education (A case study in the viewpoints of nursing and midwifery students in Islamic Azad University, Falavarjan Branch). Bimonthly of Education Strategies in Medical Sciences. 2016;9(2):106-17.
13.Mirzabeigi G, Sanjari M, Shirazi F, Heidari S, Salemi S. Nursing students' and educators' views about nursing education in iran. Iranian Journal of Nursing Research. 2011;6(20):64-84.
14.Lotfi M, Sagheb MM, Amini M, Lotfi F, Saber M, Bastani P. 360 degree assessment of clinical education satisfaction in Shiraz University of Medical Sciences. Razi Journal of Medical Sciences. 2013;20(114):59-68.
15.Abasi Z, Ahmady S, Esmailporezanjani S, Peyman A, Farmahini Farhani M. Students' perception of the clinical education environment at nursing and midwifery school in Islamic Azad University, Tehran Medical Sciences Branch using undergraduate clinical educational environment measure. Medical Science Journal of Islamic Azad Univesity-Tehran Medical Branch. 2016;26(1):61-5.
16.Fotoukian Z, Hosseini SJ, Beheshti Z, Zabihi A, Aziznejad P, Ghaffari F. Clinical Education Status According to the Nursing Students' Point of View, Babol Medical Sciences University. Medical Education. 2013;1(1):26-33.
17.Nasiriani K, Reshkouieh MZ, Arman S, Mirzaei S. The effect of Peer instructor teaching and clinical supervision on the status and stressors of clinical nursing education. Journal of Medical Education and Development. 2020;15(2):96-106.

[Downloaded from mededj.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22088/mededj.9.2.28]

18 .Mardani Hamooleh M, Heidari H, Changiz T. Evaluation of clinical education status from the viewpoints of nursing students .Iranian Journal of Medical Education. 2011;104.(4).
19.Vahabi S, Ebadi A, Rahmani R, Tavallaei A, Khatouni A, Tadrisi S, et al. Comparison of the status of clinical education in the views of nursing educators and students. Educational Strategies. 2011;3(4-17).
20.Mogharab M, Khazaei T, Amuzeshi Z, Soruri M, Sharifzadeh GR. Assessing clinical training fields from the perspective of nursing students and instructors in 2010-2011. Modern Care Journal. 2011;8(2):94-9.
21.Bagheri H, Bazghaleh M. Clinical education and its related factors in nursing: A qualitative meta-synthesis study. Journal of Nursing Education. 2016;4(4):26-39.
22.Aghai B, Norouzzade R, Abbasi M, Shojadavodi M. Nursing Students' Views Regarding Elements Effective on Clinical Education .Nursing. 2017;6(2.).
23.Graham MM, Lindo J, Bryan VD, Weaver S. Factors associated with stress among second year student nurses during clinical training in Jamaica. Journal of Professional Nursing. 2016;32(5):383-91.
24.Helminen K, Coco K, Johnson M, Turunen H, Tossavainen K. Summative assessment of clinical practice of student nurses: A review of the literature. International journal of nursing studies. 2016;53:308-19.
25.Abotalebi G, Vosoghi N, Sajadi A, Akbary M. Evaluation of clinical education from the perspective of nursing students of Ardabil University of Medical Science in 2009. Journal of health. 2010;1(1):31-7.
26.Aliafsari Mamaghani E, Zamanzadeh V. Nursing clinical education challenges. Journal of Medical Education Development. 2017;10(68-72).
27.Hosseiny N, Karimi Z. The situation of clinical education based on nursing students' opinion in Yasuj Nursing and Midwifery School. Iranian Journal of Medical Education. 2005;5(2):171-5.
28.Rezaei B, Hadian S. Comparison of Clinical Education Status between the Viewpoints of Clinical Instructors and the Nursing and Midwifery Students in Islamic Azad University, Falavarjan Branch. Journal of Nursing Education. 2017;6(4):1-10.
29.Saleh Abadi S, Golafrooz Shahri M, Nasrollahi S, Akbarzadeh M ,Mirchouli N. Clinical education problems and ways of enhancing its quality from the perspective of clinical instructors and students of nursing and midwifery at sabzevar university medical sciences in 2008. JOURNAL oF SABZEVAR UNIVERSITY oF MEDICAL SCIENCES 2013;20(4):1-3.
30.Ghafourifard M. The status of clinical education in teaching hospitals affiliated with Zanjan university of medical sciences from the viewpoints of nursing and midwifery students. Journal of Medical Education Development. 2016;8(9-20).
31.Rahbar Taremsari M, Badsar A, Fallahkheiri E. Investigation of the ideas of clinical nursing students on educational environment of poison ward in Razi Educational, Therapy and Research Center in 2014-2015 academic years. J Appl Environ Biol Sci. 2016;6(1):76-81.
32.Rostami H, Rahmani A, Ghahremanian A, Zamanzadeh V. Clinical Performance of Nurse Trainers from Viewpoints of Student Nurses and Nurse Trainers of Azad Islamic University. Iran Journal of Nursing. 2010;22(62):22-31.

[Downloaded from mededj.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.22088/mededj.9.2.28]